

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ У ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ-НАДОМНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

THE USE OF ELECTRONIC MONEY IN LABOR ACTIVITY OF HOMEWORKERS IN MODERN CONDITIONS

Почанська О.С.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри*

*правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена вивченню питання щодо використання електронних грошей як засобу платежу працівниками-надомниками в Україні. Проаналізовано міжнародний досвід країн щодо сутності застосування електронних грошей. Автор концентрує увагу на перевагах використання електронних грошей у трудовій діяльності надомних працівників.

Ключові слова: надомник, надомна праця, електронні гроші, фінансові операції, нормативне регулювання.

Статья посвящена изучению вопроса об использовании электронных денег как средства платежа работников-надомников в Украине. Проанализирован международный опыт стран по особенностям применения электронных денег. Автор концентрирует внимание на преимуществах использования электронных денег в трудовой деятельности надомных работников.

Ключевые слова: надомник, надомный труд, электронные деньги, финансовые операции, нормативное регулирование.

This article is devoted to study the issue of using electronic money as a payment means for homeworkers in Ukraine. The international experience of using and implementing electronic money was investigated. The author focuses on the advantages of using electronic money in labor activity of homeworkers.

Key words: homeworker, homeworker labor, electronic money, financial operations, regularity control.

Постановка проблеми. Перехід до ринкових відносин в Україні зумовив появу нових форм та видів зайнятості, до яких слід віднести і надомну працю. Разом із тим поки що надомна праця здійснюється українськими працівниками переважно або в межах фрілансу (підпадаючи під дію цивільно-правових норм), або ж взагалі на неправових засадах (без укладення трудового чи цивільно-правового договору).

Величезний вплив на появу та поширення явища роботи надомників здійснює і розвиток глобалізації в міжнародних відносинах: сьогодні надомники можуть вступати в трудові відносини з роботодавцями різних країн, що зумовлює необхідність забезпечення захисту їхніх інтересів. А зважаючи на те, що сучасний світ є світом інформаційних технологій, який надає широкі можливості працювати вдома, використовуючи Інтернет-мережу, кількість працівників-надомників та види такої роботи в подальшому будуть тільки розширюватися.

Надомник – це фізична особа, старша п'ятнадцяти років, що уклала трудовий договір про виконання роботи особисто в приміщенні, не наданому роботодавцем, із використанням матеріалів та обладнання, що виділяються роботодавцем або придбані надомником за свій рахунок. Заборона на застосування праці членів сім'ї надомника у виконанні поставлених йому завдань повинна встановлюватися в колективному договорі, трудовому договорі, інших колективних угодах [1, с. 13].

Стан дослідження. Питанням правового регулювання праці працівників-надомників приділяли увагу такі вчені: І.С. Аксьонов, О.М. Байков,

М.Ю. Горкуша, В.В. Дворук, І.Я. Кисельов, О.М. Лушніков, Т.Г. Маркіна, О.В. Моцная, Я.В. Свічкарьова, В. Сойфер, М.І. Тимофєєв, М.А. Шабанова та інші.

Останнє десятиріччя характеризується появою інноваційних продуктів для здійснення платежів, чому певною мірою сприяє науково-технічний прогрес і розвиток фінансового ринку [2, с. 5]. Кількість послуг та товарів, які можна оплатити, використовуючи електронні платіжні системи, збільшується з величезною швидкістю. Це призвело до появи великої кількості різноманітних систем платежів. Саме тому метою статті є подальше дослідження перспектив поширення використання електронних грошей в Україні в трудовій діяльності надомних працівників.

Виклад основного матеріалу. Хоча електронні гроші порівняно недавно увійшли в наше життя, розвиток цього ринку здійснюється доволі стрімко [3, с. 49].

Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі.

Користувачем електронних грошей може бути суб'єкт господарювання або фізична особа. Користувач – фізична особа має право використовувати електронні гроші для здійснення оплати товарів, робіт та послуг і переказувати електронні гроші іншим користувачам – фізичним особам.

Користувач – фізична особа має право отримувати електронні гроші та пред'являти їх до погашення в обмін на готівкові або безготівкові кошти [4].

Переваги електронних грошей:

1. Простота і низька вартість емісії. Електронні гроші не потрібно друкувати, використовуючи для цього величезні виробничі потужності, робочу силу, сировину, що пов'язано з великими витратами [5, с. 12].

2. Простота зберігання. Засоби електронних платіжних систем зберігаються в електронному вигляді, їм не потрібна упаковка, грошові сховища, транспортвання, охорона та інші фактори, необхідні для забезпечення ходіння паперових грошей [6, с. 16].

3. Висока портативність. Електронні гроші, незалежно від сум, не володіють габаритами (обсягом, вагою і т.д.), на відміну від традиційних банкнот і монет [5, с. 12].

4. Відсутність поділу на номінали. Завдяки електронному характеру засобів електронної платіжної системи відсутня проблема підбору потрібної суми, здачі під час здійснення платежів і т.п. [6, с. 16].

5. Відсутність необхідності перерахунку. Електронні гроші не потрібно перераховувати – цю функцію здійснюють алгоритми платіжних систем, які практично не помиляються [6, с. 16].

6. Відсутність втрати якості з часом. Кошти на електронних гаманцях, зважаючи на відсутність їх фізичної форми, не зношуються, не рвуться, не дряпаються і т.д. [5, с. 12].

7. Зручність проведення розрахунків. Електронними грошима легко розраховуватися за товари та послуги в Інтернеті або відправляти їх в якості приватних переказів. Операція перерахування займає лічені хвилини, а кошти надходять до одержувача практично миттєво, в тому числі і між країнами [6, с. 16].

8. Відсутність персоніфікації. Електронні гроші можна перевести, не знаючи імені, прізвища, паспортних даних та номерів банківських рахунків одержувача, достатньо знати номер електронного гаманця [5, с. 12].

9. Система безпеки. Електронні платіжні системи застосовують різні сучасні способи захисту проведення платежів і збереження коштів на електронних гаманцях. Виключаються всі можливі злочини, які можуть бути пов'язані з поведінням готівки (грабежі, крадіжки і т.д.) [6, с. 16].

10. Покращання умов праці осіб, що працюють із готівкою: зменшення контакту з потенційно небезпечною готівкою, зменшення затрат часу на одного клієнта у зв'язку з відсутністю необхідності підрахунку коштів, зниження емоційного навантаження (ризик помилки працівника під час прийняття електронних грошей зводиться до нуля, на відміну від прийняття готівки, коли працівник може помилитись під час рахування та перевірки на справжність банкнот) [6, с. 16].

11. Зменшення витрат держави на виготовлення, обслуговування та знищення готівки [6, с. 16].

12. Використання електронних грошей як електронного заміника банкнот і монет у розрахунках із населенням може дозволити зменшити витрати на розрахунково-касове обслуговування в банку та інкасацію готівки [6, с. 16].

Інтенсифікація зовнішньоторговельних відносин між Україною та Республікою Польща дає також поштовх до розвитку розрахунків між резидентами цих країн електронними грошима.

З метою забезпечення прозорості зовнішньоекономічних операцій під час розрахунків електронними грошима упорядкування вимагає їх правовий базис. Це, у свою чергу, сприятиме створенню передумов якісного інформаційного забезпечення розрахунків електронними грошима.

У межах Європейського Союзу прийнято ряд актів, що спрямовані на регулювання електронних грошей. Серед них: Директива ЄС 2009/110/ЄС «Про започаткування, здійснення та пруденційний нагляд за діяльністю установ, що працюють з електронними грошима», «Про електронний підпис» та інші.

На основі аналізу нормативно-правового забезпечення функціонування електронних грошей у Польщі можна зробити висновок, що на законодавчому рівні функціонування електронних грошей є більш підкріплене нормативно-правовими актами, ніж в Україні, що забезпечує більш активний розвиток даної сфери в Польщі. Проте головною проблемою для обох держав залишається створення безпечного середовища функціонування електронних грошей, наслідком чого наступним кроком для забезпечення подальшого розвитку даної сфери є прийняття певних нормативно-правових документів, що визначали б відповідальність за скоєння неправомірних дій у середовищі функціонування електронних грошей [7, с. 80].

Глобальне просування електронних грошей йде повільніше, ніж це очікувалося 15 років тому. І все ж таки з часом акумулюється досвід використання електронних грошей в різних країнах. Він найбільш успішний у країнах з інтенсивною економікою, особливо в Східній Азії, Африці та Європі. Там електронні гроші були впроваджені для оплати громадського транспорту, сфери послуг або купівлі в мережі Інтернет [8, с. 4].

У деяких африканських країнах відсутність інфраструктури стаціонарних телефонів і обмежений доступ до банківських систем заохочували розвиток мобільних грошових систем. Таким чином, мобільний рахунок перетворився на подобу електронного гаманця. Це стало можливим завдяки відносній доступності мобільних пристроїв на локальному ринку. Найбільший успіх мала система M-PESA – постачальник платіжних послуг для абонентів різних мобільних операторів. Сервіс був розроблений компанією Sagentia спеціально для Кенії. Він пропонує грошові перекази між користувачами по SMS [8, с. 5].

В Європі найбільш поширені електронні гроші у вигляді передплачених карток, емітовані мережею кредитних карток. Попередньо оплачені картки просуваються міжнародними компаніями VISA і MasterCard, приймаються всюди, на відміну від кредитних карток. Головною їх перевагою є те, що користувачеві не потрібно кожен раз під час оплати товарів або послуг вводити свій PIN, а також не потрібен

підпис під час використання картки. По суті, передплачені картки є анонімними, що призвело до того, що ряд країн впроваджують нове законодавство з їх регулювання. У той же час у сфері Інтернет покупок домінує електронна платіжна система PayPal, яка створює електронний гаманець користувача. Користувачеві достатньо створити свій обліковий запис у системі і прив'язати банківську картку. Після цього для здійснення купівлі йому не потрібно вводити банківські реквізити картки, досить просто вказати унікальний ідентифікатор для системи PayPal.

У Канаді існує відносно невелика кількість видів електронних грошей. Є деякі багатоцільові мережі з випуску передплачених карт, а також кілька мобільних систем оплати, такі як PayPal Mobile і Zoompass [8, с. 6].

Згідно з даними канадської Платіжної Асоціації (CPA 2012) електронні гаманці та електронні платіжні операції від людини до людини (P2P) склали майже \$ 10 млрд. в 2011 році, але це лише мала частина канадського обсягу роздрібних платежів (0,1 відсотка). Проте обсяг угод виріс майже на 40 відсотків на рік у порівнянні з 2008 роком. Аналогічним чином частка передплачених карт у загальному обсязі роздрібних платежів у 2011 році залишалася невеликою. Всього 2 відсотки зростання склали всього 0,6 відсотка в вартісному вираженні. Проте передплачені картки ростуть швидкими темпами, приблизно на 47 відсотків на рік у період з 2008 по 2011 роки, а обсяг платежів більш ніж у два рази перевищив банкомати за обсягом і досягає приблизно половину обсягу чекових платежів. Середня сума для передплачених карт збільшилася до \$ 115 в 2011 році в порівнянні з \$ 85 в 2008 році. На передплачені картки припадало трохи більше 80 відсотків від загальної вартості оплачених операцій по карт-

ках у 2011 році. Відповідно до звітів експертів розширення діяльності передплачених карток призвело до витіснення дебетових і кредитних операцій по банківських картках [8, с. 8].

Разом із цим потрібно відмітити, що міжнародний досвід країн, зазначених вище, є цінним для правового регулювання надомної праці в Україні. Особливо це важливо для залучення працівників-надомників, які є висококваліфікованими експертами.

Законодавство України про електронні гроші складається із Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [4], Положення «Про електронні гроші в Україні» [9], Постанови «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей» [10] та інших нормативно-правових актів.

Випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Банк, що здійснює випуск електронних грошей, бере на себе зобов'язання з їх погашення [4].

У дисертаційному дослідженні автора розроблено проект Закону України «Про надомних працівників та їх працю», де вдосконалено поняття надомної праці з урахуванням сучасної суті та змісту такої діяльності, а також положення щодо системи міжнародного законодавства, яким регулюється надомна праця [1, с. 5].

Висновки. Отже, можемо відмітити, що надання надомним працівникам права вибору оплати послуг та товарів у мережі Інтернет за допомогою електронних грошей надасть їм змогу зручно проводити фінансові операції для здійснення своєї трудової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Почанська О.С. Правове регулювання трудової діяльності працівників-надомників в сучасних умовах [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.05 / О.С. Почанська ; ХНУВС. – Х., 2015. – 20 с.
2. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні [Текст] / П.М. Сенищ, В.М. Кравець, В.І. Міщенко, О.О. Махаєва, В.В. Крилова, Н.В. Грищук – К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 145 с.
3. Пелих Я.Я. Перспективи розвитку електронних грошових систем в Україні [Текст] / Я.Я. Пелих // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. Серія: Юридичні науки. – 2013. – № 2(5) – С. 49–52.
4. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України : від 06.10.2016 р., № 1664-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
5. Барабан Л.М. Електронні гроші: Можливості, тенденції та перспективи розвитку в Україні [Текст] / Л.М. Барабан // Фінансовий простір. – 2014. – № 3(15) – С. 10–15.
6. Кравчук В. Електронні гроші в Україні / В. Кравчук, Д. Науменко, А. Глибовець – К. : Альфа-ПІК, 2012. – 64 с.
7. Шиманська К.В. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку операцій з електронними грошима: досвід України та Польщі [Текст] / К.В. Шиманська, А.П. Семенець // Вісник ЖДТУ Серія: Економічні науки. – 2015. – № 4(74) – С. 76–87.
8. Fung B. Electronic Money and Payments: Recent Developments and Issue [Text] / B. Fung, M. Molico, G. Stuber – Ottawa : Bank of Canada Discussion Paper, 2014. – 38 p.
9. Про електронні гроші в Україні : Положення : від 04.11.2010 р., № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0688-08>.
10. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей : Постанова : від 26.7.2016 р., № 358 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>.